

Gentiana cruciata

Nomenclatuur/etymologie

De geslachtsnaam *Gentiana* is vernoemd naar Gentius, de koning van Illyrië, aan wie de ontdekking van de geneeskrachtige eigenschappen van de *Gentiana* (waarschijnlijk *G. lutea*) wordt toegeschreven. De soortnaam *cruciata* is afgeleid van het Latijnse *cruciatus* wat 'gekruist' betekent. Dit verwijst direct naar de opvallende bladstand: de bladeren staan in paren tegenover elkaar, waarbij elk paar loodrecht op het paar eronder en erboven staat, waardoor een kruispatroon ontstaat.

Taxonomie

- Rijk: *Plantae*
- Stam: *Streptophyta*
- Klasse: *Equisetopsida*
- Orde: *Gentianales*
- Familie: *Gentianaceae*
- Geslacht: *Gentiana*
- Soort: *Gentiana cruciata*

Synoniemen

Enkele homotypische synoniemen die in de literatuur of bij Kew voorkomen zijn *Dasystephana cruciata* (L.) Zuev, *Gentianella cruciata* (L.) Moench en *Pneumonanthe cruciata* (L.) Zuev. Er zijn ook infra-specifieke synoniemen zoals *Gentiana cruciata* subsp. *phlogifolia* (Schott & Kotschy) Tutin.

Variëteiten en cultivars

Gentiana cruciata is in de tuinbouw minder bekend om een breed scala aan cultivars dan de alpien-gentianen. Een benoemde variant die genoemd wordt in combinatie met andere soorten is *Gentiana cruciata* subsp. *phlogifolia* 'Blue Cross', die bekend staat om haar rechtopstaande groei en heldere blauwe bloemen, wat een verbetering is ten opzichte van de soms slungelige wilde vorm.

Familie

De plant behoort tot de *Gentianaceae*, de gentiaanfamilie. Kenmerkend voor deze familie zijn de vergroeide kroonbladen en vaak tweezijdige symmetrie van de bloemen.

Hoogte

Gentiana cruciata is een vaste plant die gemiddeld tussen de 10 en 45 cm hoog wordt, hoewel de exemplaren in Nederland in het wild vaak kleiner blijven.

Bloemkleur

De bloemen zijn trompet- of buisvormig en staan in dichte bundels aan de top van de stengel en in de oksels van de bovenste bladeren. De kleur is aan de buitenzijde vaak blauwgrijs en aan de binnenzijde helderblauw, met in de keel vaak witte of blauwe vlekken.

Bladkleur

De bladeren zijn leerachtig, lancetvormig tot langwerpig-eirond, glanzend groen en hebben drie tot vijf nerven. De kenmerkende kruisgewijze bladstand is zeer duidelijk.

Bloeiperiode

De bloeiperiode is relatief laat in de zomer, van juni tot en met augustus.

Standplaats

De plant geeft de voorkeur aan zonnige standplaatsen. Wat de bodem betreft, is *Gentiana cruciata* kalkminnend; ze gedijt het beste op droge, humeuze, voedselarme, en bij voorkeur kalkrijke grond, zoals duinzand of mergel.

Herkomst

De soort is inheems in grote delen van Eurazië, van Noord-Spanje en West-Europa (waar het areaal in Nederland zijn noordwestgrens vindt) tot in Centraal-Azië, de Kaukasus en West-Siberië.

Soort gewas

Gentiana cruciata is een overblijvende, kruidachtige plant (vaste plant) die tot de Chamaefyten kan worden gerekend.

Vermeerderingswijze

Vermeerdering kan zowel via zaad als vegetatief door vorming van wortelstokken of scheiding van pollen plaatsvinden. Zaden kiemen snel bij gelijkmatige vochtigheid en een temperatuur van ongeveer 20 graden Celsius.

Klimaatzone

De plant is over het algemeen goed winterhard en kan in gematigde klimaatzones goed gedijen, mits de standplaats (vooral de bodemvochtigheid in de winter) aan de eisen voldoet.

Insecten

De bloemvorm is gespecialiseerd voor bestuiving door insecten met lange tongen, met name hommels en vlinders, die de nectar diep in de trompetvormige bloem bereiken. De plant was historisch de waardplant voor het uitgestorven duingentiaanblauwtje.

Bronvermelding

- <https://powo.science.kew.org/taxon/urn:lsid:ipni.org:names:368046-1>
 - <https://www.tuinadvies.be/plantengids/16921/gentiana-cruciata/cultivars>
 - <https://www.floravannederland.nl/planten/kruisbladgentiaan>
 - <https://www.wilde-planten.nl/kruisbladgentiaan.htm>
 - <https://hessenhof.nl/al/g015.html>
-

Samenvatting

Onderwerp	Resultaat
Nomenclatuur/etymologie	<i>Gentiana</i> naar koning Gentius, <i>cruciata</i> naar de kruisgewijs staande bladeren.
Taxonomie	Rijk <i>Plantae</i> , Orde <i>Gentianales</i> , Familie <i>Gentianaceae</i> , Geslacht <i>Gentiana</i> , Soort <i>Gentiana cruciata</i>
Synoniemen	<i>Dasystephana cruciata</i> (L.) Zuev, <i>Gentianella cruciata</i> (L.) Moench, <i>Pneumonanthe cruciata</i> (L.) Zuev
Variëteiten en cultivars	<i>Gentiana cruciata</i> subsp. <i>phlogifolia</i> 'Blue Cross' wordt genoemd.
Familie	<i>Gentianaceae</i> (Gentiaanfamilie)
Hoogte	10 tot 45 cm
Bloemkleur	Buitenzijde blauwgrijs, binnenzijde helderblauw met witte en donkere spikkels in de keel.
Bladkleur	Leerachtig, glanzend groen
Bloeiperiode	Juni- augustus
Standplaats	Volle zon, droge, humeuze, voedselarme, bij voorkeur kalkrijke grond.
Herkomst	Eurazië (van Noord-Spanje tot West-Siberië en de Kaukasus).
Soort gewas	Meerjarige, kruidachtige plant (vaste plant).
Vermeerderingswijze	Zaad (vereist stratificatie) en vegetatief.
Klimaatzone	Goed winterhard in gematigde klimaatzones.
Insecten	Bestuiving door hommels en vlinders met lange tongen; waardplant voor het uitgestorven duingentiaanblauwtje.